

**INVENTARISEREND VELDONDERZOEK
ARCHEOLOGIE KOLENBRANDERWEG
HAAKSBERGEN**

GEMEENTE HAAKSBERGEN

30 september 2010
075089825:0.2
110301.001599.0100

Inhoud

Samenvatting	2
1 Inleiding en onderzoekskader	3
1.1 Aanleiding onderzoek	3
1.2 Onderzoekslocatie	3
1.2.1 Afbakening plangebied	3
1.2.2 Huidige situatie en toekomstig gebruik	5
1.2.3 Onderzoeksdoel	5
2 Bureauonderzoek	6
2.1 Onderzoeksmethodiek bureauonderzoek	6
2.2 Gemeentelijke Beleidsadvieskaart Haaksbergen	6
2.3 Bodem	7
2.4 Archeologisch onderzoek	7
2.5 Historisch onderzoek	8
2.6 Bekende Archeologische waarden	8
2.7 Verwachtingsmodel bureaustudie	8
3 Veldonderzoek	10
3.1 Opzet	10
3.2 Resultaten	10
4 Conclusies en aanbevelingen	11
4.1 Conclusies	11
4.2 Aanbevelingen	11
Bijlage 1 Verklarende woordenlijst	12
Bijlage 2 Bronnen	13
Bijlage 3 Boorpuntenkaart	14
Bijlage 4 Boorstaten	16
Colofon	17

HOOFDSTUK 1 Inleiding en onderzoekskader

1.1 AANLEIDING ONDERZOEK

Aanleiding voor het onderzoek vormt de geplande verbreding van de huidige Kolenbranderweg. De bodemversturende activiteiten die met de verbreding gepaard gaan, kunnen eventuele archeologische waarden in de bodem verstoren. Dit onderzoek heeft als doel deze archeologische waarden op te sporen. Het onderzoek vormt onderdeel van de procedure.

1.2 ONDERZOEKSLOCATIE

1.2.1 AFBAKENING PLANGEBIED

Het plangebied vormt het gebied waarin de geplande bodemversturende ingrepen zullen plaatsvinden (zie tabel 1.1 en 1.2 en afbeelding 1.1). Het plangebied omvat de Kolenbranderweg, in het noorden begrensd door de Hazenweg en in het zuiden door de Noordsingel. Het plangebied heeft een lengte van ongeveer 1200 m. Voor het bureauonderzoek zal, voor zover van belang voor een beter begrip van de archeologie in het plangebied, een bredere zone worden bestudeerd; het studiegebied. Het studiegebied omvat een gebied van circa 500 m rondom het plangebied.

Tabel 1.1

Objectgegevens

Objectgegevens plangebied	
ARCADIS projectnummer	110301.001599
Projectnaam	IVO Archeologie Kolenbranderweg Haaksbergen
Plaats	Haaksbergen
Toponiem	Kolenbranderweg
Gemeente	Haaksbergen
Provincie	Overijssel
Kaartblad	34E
Oppervlakte onderzoeksgebied	1200 m
Onderzoeksmelding	42201
Onderzoeken (gereedmelding)	32647
Huidig gebruik	berm/grasland
Archeoregio	Overijssels-Gelderse zandgebied
Bevoegd Gezag	Regio archeoloog Twente
Uitvoeringsperiode onderzoek	juli – september 2010
Contactpersonen ARCADIS projectleider uitvoerend archeoloog	Sander van Dijk Erwin Brouwer
Beheerder en plaats documentatie	ARCADIS Nederland BV, Locatie Apeldoorn

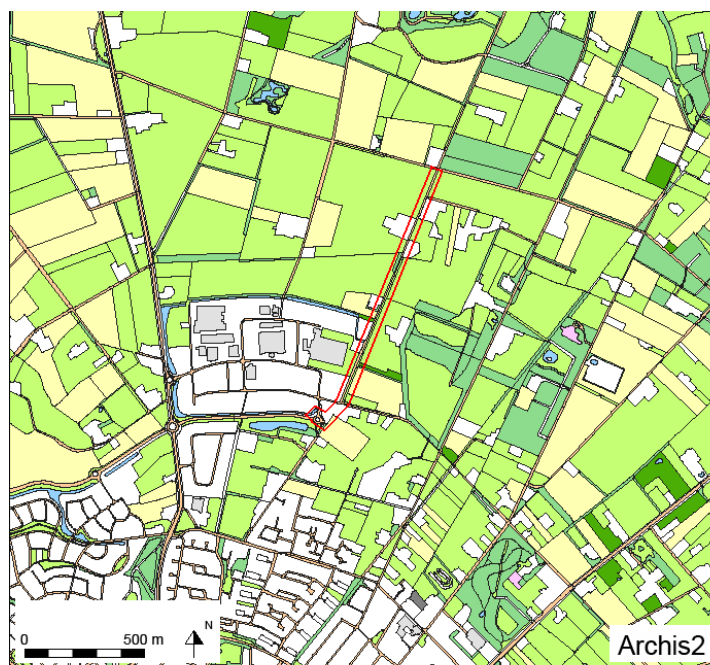
Tabel 1.2

RD-coördinaten
onderzoeklocatie

Coördinaten onderzoeksgebied	X-coördinaat	Y-coördinaat
Noord	248710	466790
Zuid	248220	465690

Afbeelding 1.1

Plangebied in rood

246919 / 464695

1.2.2

HUIDIGE SITUATIE EN TOEKOMSTIG GEBRUIK

De bestaande weg wordt geflankeerd door teensloten. De teensloten worden opgevuld, waarna de nieuwe, verbrede weg op de locatie van de bestaande weg en de voormalige teensloten wordt aangelegd. Naast de nieuwe weg worden nieuwe teensloten aangelegd. De diepte van bodemverstoring die met de aanleg van de nieuwe weg gepaard gaat, reikt dieper dan 40 cm.

1.2.3

ONDERZOEKSDOEL

Het bureauonderzoek resulteert in een verwachtingsmodel omtrent de aard en locatie van eventueel aanwezige archeologische waarden. Het onderzoeksdoel van het booronderzoek is het toetsen en aanvullen van het verwachtingsmodel uit de bureaustudie. Het verkennend booronderzoek is gericht op het aanwijzen van archeologisch kansarme en kansrijke zones binnen het plangebied. Hiertoe wordt gekeken of de lagen waarin archeologische resten worden verwacht intact zijn. Indien een intact bodemprofiel of archeologische indicatoren worden aangetroffen, treedt een volgende stap binnen het onderzoeksprotocol in werking. De conclusies van het IVO zijn richtinggevend voor dit eventuele vervolgonderzoek.

HOOFDSTUK 2 Bureauonderzoek

2.1 ONDERZOEKSMETHODIEK BUREAUONDERZOEK

In het kader van het bureauonderzoek zijn diverse bronnen geraadpleegd. De belangrijkste categorieën zijn historische, geologische, geomorfologische en bodemkundige bronnen, alsmede (digitale) databestanden zoals de Archeologische Monumentenkaart (AMK) en het ARChEologisch Informatie Systeem II (Archis II).

Archis II is beschikbaar gesteld door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) te Amersfoort. Archis II is het centrale databestand dat in Nederland het meest compleet voorhanden zijnde bestand inzake archeologische vondsten (waarnemingen) en monumenten is. Alle bekende behoudenswaardige terreinen/ monumenten in Nederland zijn weergegeven op de Archeologische Monumenten Kaart (AMK). De AMK onderscheidt terreinen van archeologische, hoge archeologische en zeer hoge archeologische waarde al dan niet beschermd.

De gemeente Haaksbergen beschikt over een eigen gemeentelijk beleid. Dit beleid is weergegeven op de gemeentelijke beleidsadvieskaart. Hoewel deze kaart nog niet publiek toegankelijk is, is een uitsnede van de kaart verkregen via de regio-archeoloog.

2.2 GEMEENTELIJKE BELEIDSADVIESKAART HAAKSBERGEN

Het plangebied doorsnijdt zones met een lage, middelmatige en hoge verwachting (afbeelding 2.1).

Afbeelding 2.1

Locatie van het plangebied (in rood) geprojecteerd op de gemeentelijk beleidsadvieskaart.

legenda:

- lichtgeel: lage verwachting
- geel: middelhoge verwachting
- lichtbruin en bruin: hoge verwachting

Voor zones met een lage verwachting geldt een onderzoeksplicht indien meer dan 10 ha wordt verstoord vanaf een diepte van 40 cm of meer. Middelhoge verwachtingszones dienen onderzocht te worden vanaf 0,5 ha vanaf 40 cm. Hoge verwachtingszones vanaf 0,25 ha en dieper dan 40 cm.

2.3

BODEM

Op de geomorfologische kaart ligt het plangebied overwegend op de overgang van een grondmorenevlakte (2M3, vlakte van grondmorene +/- welvingen bedekt met dekzand, relatief hooggelegen) en een grondmorene (3L2a, grondmorene +/- welvingen, relatief hooggelegen). In of nabij het noordelijk en zuidelijk deel bevinden zich dekzandruggen (3K14). Deze vormen de iets lagere delen van aangrenzende, relatief hogere dekzandruggen. Bodemkundig ligt het plangebied in een zone met een veldpodzol van leemarm of zwak lemig zand (Hn21), die op een drietal locaties wordt doorsneden door een beekerdgrond van lemig fijn zand (pZg23). Uit onderzoek elders is gebleken dat archeologische resten vooral op de hogere – goed ontwaterde – delen van het landschap (dekzandruggen en eventuele lokaal aanwezige dekzandwelvingen) zijn te vinden. Vaak zijn op deze locaties gedurende de late middeleeuwen – nieuwe tijd essen aangebracht. Beekerdgronden vormen geen goede nederzettingslocatie. Hoewel beekerdgronden niet per definitie door beken zijn ontstaan, zijn het wel gronden die door een hoge bodemvochtigheid een (natuurlijk) eerddek hebben gekregen. Het eerddek kon ontstaan doordat de afbraak van dode planten stagneerde door hoge grondwaterstanden. Een veldpodzol is ook niet een erg geschikt bodemtype voor een nederzettingslocatie. Dit hangt vooral samen met de geringe bodemvruchtbaarheid van de veldpodzol, die zich vaak onder zure omstandigheden vormt. Meestal zijn veldpodzolgronden bovendien tamelijk vochtig

2.4

ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

Voor de verschillende archeologische perioden, zie tabel 2.1.

Tabel 2.1

Tabel met de archeologische periodes. Bron: ABR.

Periode	Begin	Einde
nieuwe tijd	1.500	heden
late middeleeuwen	1.050	1.500
vroege middeleeuwen	450	1.050
Romeinse tijd	12 v. Chr.	450
late ijzertijd	250 v. Chr.	12 v. Chr.
midden ijzertijd	500 v. Chr.	250 v. Chr.
vroege ijzertijd	800 v. Chr.	500 v. Chr.
late bronstijd	1.100 v. Chr.	800 v. Chr.
midden bronstijd	1.800 v. Chr.	1.100 v. Chr.
vroege bronstijd	2.000 v. Chr.	1.800 v. Chr.
laat neolithicum	2.850 v. Chr.	2.000 v. Chr.
midden neolithicum	4.200 v. Chr.	2.850 v. Chr.
vroeg neolithicum	5.300 v. Chr.	4.200 v. Chr.
mesolithicum	8.800 v. Chr.	4.900 v. Chr.
laat paleolithicum	35.000 v. Chr.	8.800 v. Chr.

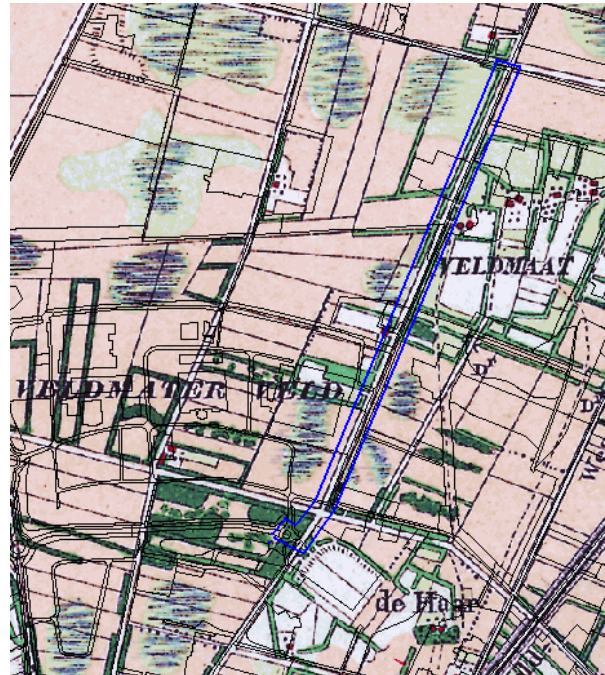
2.5

HISTORISCH ONDERZOEK

Op oud kaartmateriaal is de voorloper van de huidige Kolenbrandeweg reeds aanwezig (Bonnebladen, omstreeks 1900). Deze loopt overwegend door een vochtig/moerassig heidegebied. Op oudere kaarten is op deze locatie nog geen weg aanwezig (minuutplan, 1811-1833, bron: www.watwaswaar.nl), maar wordt het gebied wel doorsneden door diverse (zand)wegen. het gebied is in de loop van de 20^e eeuw ontgonnen. Meestal gingen deze ontginningen gepaard met diepgaande bodemverstoring.

Afbeelding 2.1

Locatie van het plangebied (in blauw) geprojecteerd op de Bonnebladen, omstreeks 1900 en moderne topografie.

Op afbeelding 2.1 is te zien dat (mogelijk een restant van het Grootte Veen) grenst aan het plangebied. Op deze kaart is tevens te zien dat het zuidelijke perceel in gebruik is als bouwland, terwijl het noordelijke (drassiger) deel in gebruik is als grasland.

2.6

BEKENDE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN

In het plan- en onderzoeksgebied komen geen AMK-terreinen voor. Binnen het onderzoeksgebied komt één waarneming voor (waarneming 416310), zie bijlage 3. Dit betreft de vondst van een laatmiddeleeuws aardewerkfragment. Deze vondst is recent tijdens een archeologisch booronderzoek aangetroffen (onderzoeksmelding 26381). Volgens de onderzoekers betreft het een losse vondst en is er in het betreffende gebied geen bewoning ouder dan de nieuwe tijd te verwachten.

2.7

VERWACHTINGSMODEL BUREAUSTUDIE

Op de locatie van de dekzandruggen kunnen waarden vanaf het neolithicum tot en met de nieuwe tijd worden verwacht. Groot is deze kans echter niet: eventuele bewoning was vermoedelijk vooral op de nabijgelegen, wat hoger liggende dekzandruggen geconcentreerd. Het bodemtype in het plangebied en haar omgeving bood echter geen goede mogelijkheden voor landbouw. Buiten de zandruggen kunnen resten uit de nieuwe tijd verwacht.

Archeologische waarden uit oudere perioden worden hier niet verwacht: de aanwezige bodemtypen zijn te vochtig en ongeschikt voor akkerbouw. Aangezien het terrein in de loop van de vorige eeuw is ontwikkeld, is te rekenen met aanzienlijke bodemverstoringen, waarbij eventuele zandopduikingen (deels) zijn afgetopt of geëgaliseerd. Eventuele archeologische waarden bevinden zich met name in de top van de oorspronkelijke Pleistocene ondergrond (direct onder de bouwvoor of graszode). De ondiepe ligging van deze waarden maakt dat deze erg gevoelig zijn voor bodemverstoring. Indien het vermoeden omtrent een diepe bodemverstoring juist is, resteren alleen diepere bodemsporen (paalgaten, afvalkuilen en dergelijke).

HOOFDSTUK 3 Veldonderzoek

3.1 OPZET

Het veldwerk is uitgevoerd in september 2010. Er is conform de richtlijnen van de KNA 3.1 gewerkt. Naar aanleiding van het verwachtingsmodel is gezocht naar de aanwezigheid van een intact bodemprofiel. Conform het plan van aanpak (pva) zijn er elke 50 m boringen gezet met een edelmanboor met een boordiameter van 7 cm. Op de locaties van de twee zandopduikingen zijn elk 3 boringen gezet (zie bijlage 3). In totaal zijn 26 boringen verricht. De boringen zijn tot 30 cm in de onverstoorde C-horizont (Pleistoceen dekzand) gezet of tot maximaal 120 cm –mv. Enkele boringen zijn tot 150 cm doorgezet. De relevante lagen zijn laagsgewijs op indicatoren gezeefd met een zeef met een maaswijdte van 4 mm.

3.2 RESULTATEN

De boorpuntenkaart is in bijlage 3 weergegeven; de boorstaten worden in bijlage 4 beschreven. De boringen hebben geen archeologische indicatoren opgeleverd. Alle boringen lieten een tot in de C-horizont verstoord bodemprofiel zijn. In één boring (boring 7) is een recent gedempte sloot aangetroffen. Een omwonende kon vertellen dat hier ongeveer 20 jaar geleden de oude teensloot lag.

In de meeste boringen is de bodem verstoord tot een diepte van circa 60 of 120 cm –mv . In boringen 1, 4 en 5 bevindt de C-horizont zich op een diepte van slechts 0,25 cm.

HOOFDSTUK

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1

CONCLUSIES

Het plangebied ligt op de bodemkaart in een zone met beekerdgronden en veldpodzolen. Een beekerdgrond heeft een eerddek; een veldpodzol wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van een E-, B-, of BC-horizont. Noch een eerddek, noch een podzol is aangetroffen in de boorkernen; vermoedelijk zijn deze lagen opgenomen in de bouwvoor. Dit betekent dat eventueel aanwezige waarden zeer waarschijnlijk zijn opgenomen in de verstoorde laag. De geringe kans op de aanwezigheid van mogelijk nog intacte, diepe grondsporen in de C-horizont rechtvaardigt niet de kosten van archeologisch vervolgonderzoek.

4.2

AANBEVELINGEN

Op basis van bovenstaande conclusie wordt aanbevolen geen nader onderzoek uit te voeren en het plangebied vrij te geven. De implementatie van deze aanbevelingen is afhankelijk van het oordeel van het Bevoegd Gezag van de gemeente Haaksbergen, hierin vertegenwoordigd door de regio-archeoloog, de heer H. Oude Rengerink (Het Oversticht).

BIJLAGE 1

Verklarende woordenlijst

Geomorfologie	Verklarende beschrijving van de vormen van het aardoppervlak in verband met de wijze van hun ontstaan.
Holoceen	Meest recente geologische tijdvak van ongeveer 8.800 v. Chr. tot heden.
Mesolithicum	Midden Steentijd (8.800 v.Chr. – 5.300/4.900 v.Chr.)
Neolithicum	Nieuwe of Jonge Steentijd (5.300/4.900 v.Chr. – 2.000 v.Chr.)
Paleolithicum	Oude Steentijd (tot 8.800 v.Chr.)
Pleistoceen	Geologisch tijdvak van circa 2,3 miljoen jaar geleden tot het begin van het Holoceen (circa 8.800 v. Chr.). Het Pleistoceen wordt gekenmerkt door de vier bekende ijstijden.
Podzolgrond	In Nederland geeft men de naam podzol aan gronden waarin een inspoelingshorizont (B) voorkomt, die is ontstaan door inspoeling van organische stof al dan niet tezamen met ijzer.

BIJLAGE 2

Bronnen

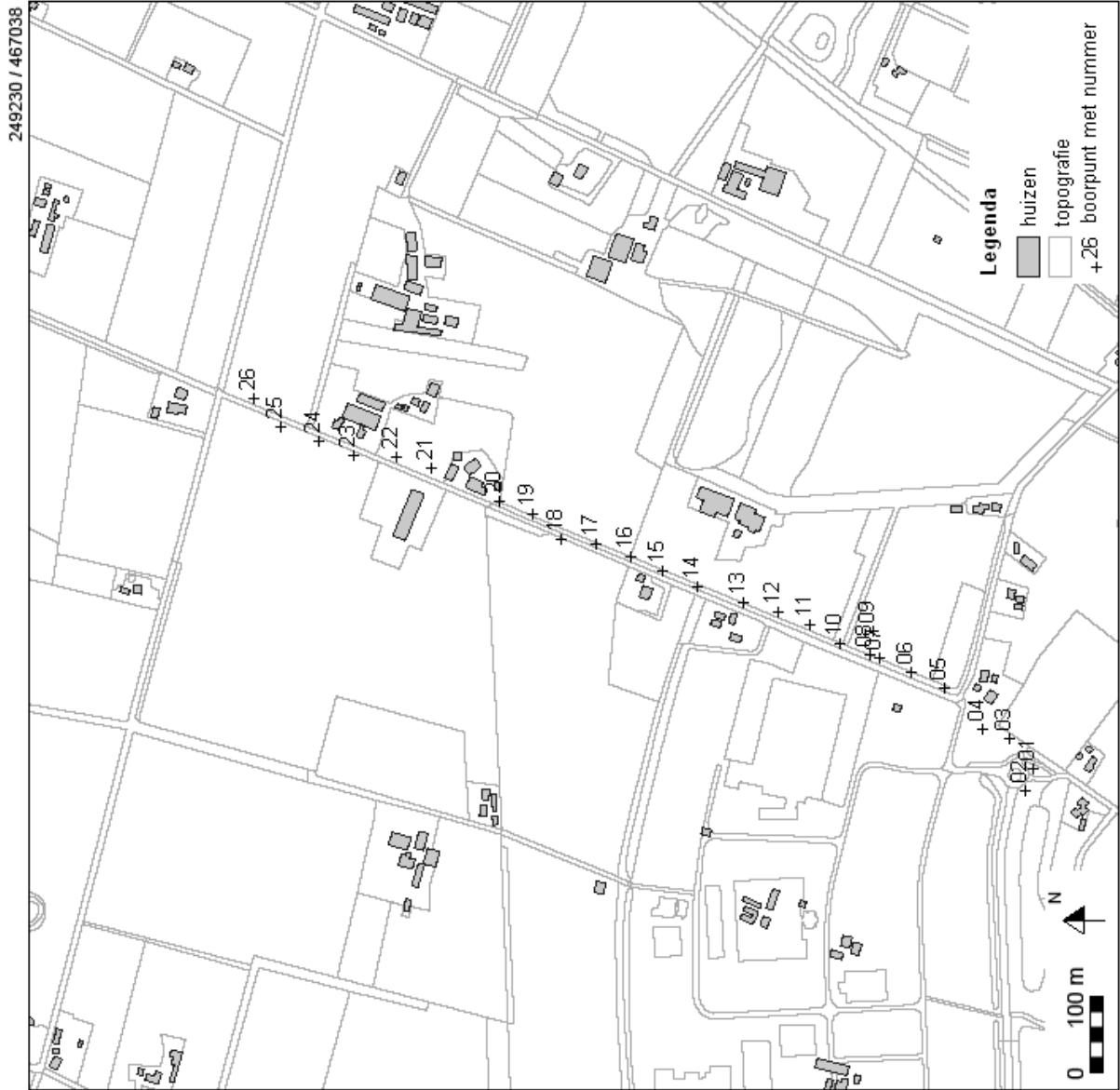
Archeologische kaarten en databestanden:

- § Archeologische Monumenten Kaart (AMK), Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM), Amersfoort, 2008.
- § Archeologisch Informatie Systeem II (Archis II), Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM), Amersfoort, 2005.
- § Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden 3^e generatie (IKAW), Rijksdienst voor Cultuurlandschap en Monumenten (RACM).

Overige bronnen

- § Archeologisch Basis Register (ABR), Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB), Amersfoort 1992.
- § Nederlandse Archeologie, versie 3.1, Centraal College van Deskundigen, 2007.
- § Veldhandleiding Archeologie, Archeologische leidraad 1, College voor de Archeologische Kwaliteit, Zoetermeer 2002.
- § Tol, A., et. al. Prospectief boren. Een studie naar de betrouwbaarheid en toepasbaarheid van booronderzoek in de prospectiearcheologie. RAAP-rapport 1000, 2004.

BIJLAGE 3 Boorpuntenkaart

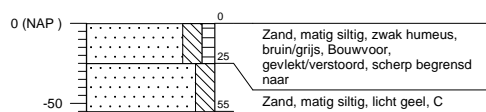

BIJLAGE 4 Boorstaten

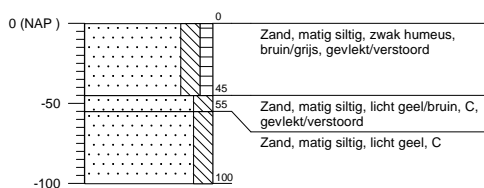
IVO Kolenbranderweg H

Boorstaten

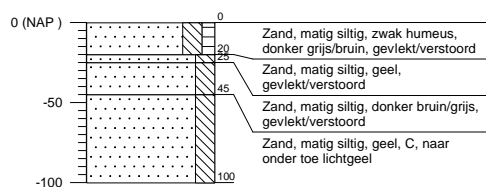
Boring: 1

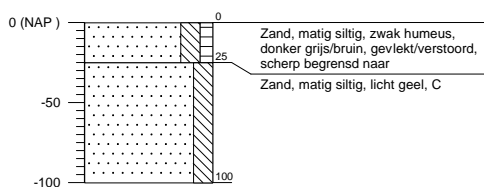
Boring: 2

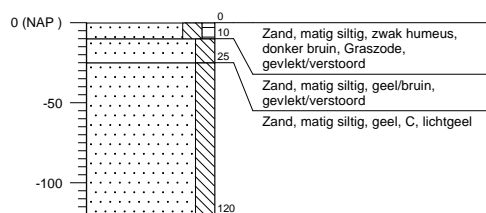
Boring: 3

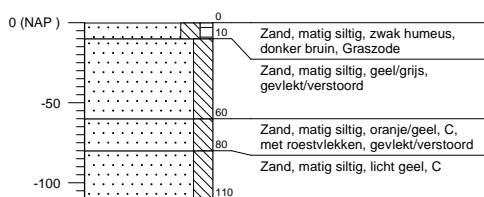
Boring: 4

Boring: 5

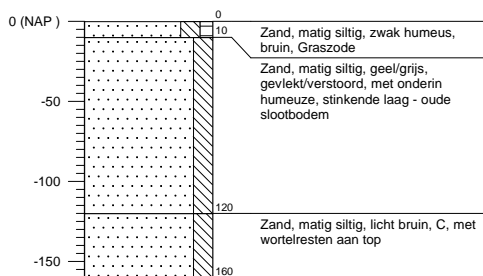
Boring: 6

IVO Kolenbranderweg H

Boorstaten

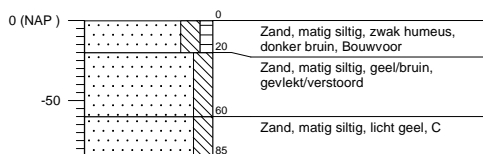
Boring: 7

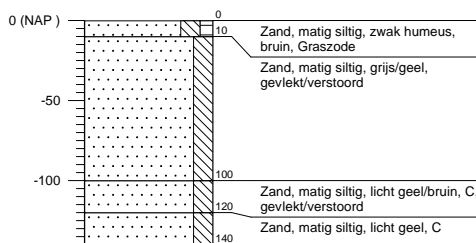
Boring: 8

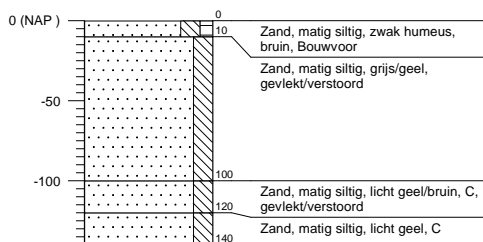
Boring: 9

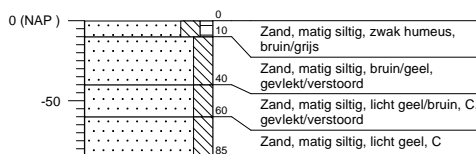
Boring: 10

Boring: 11

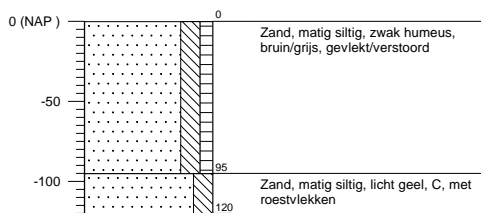
Boring: 12

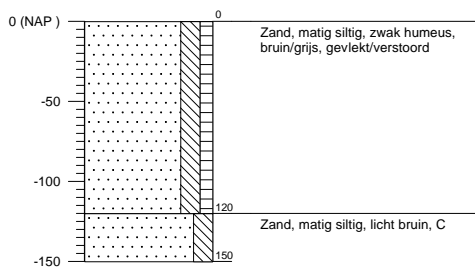
IVO Kolenbranderweg H

Boorstaten

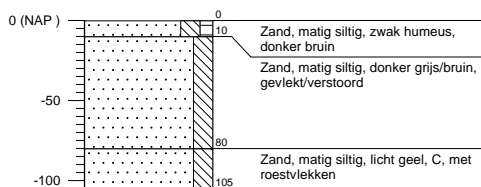
Boring: 13

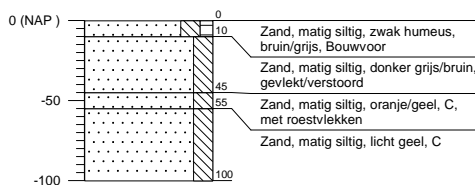
Boring: 14

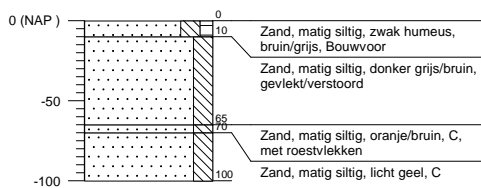
Boring: 15

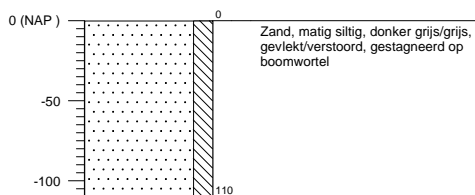
Boring: 16

Boring: 17

Boring: 18

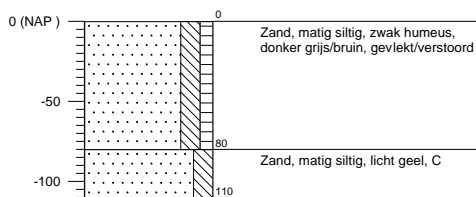
IVO Kolenbranderweg H

Boorstaten

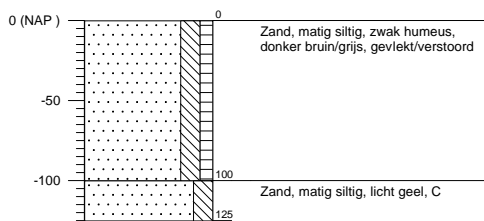
Boring: 19

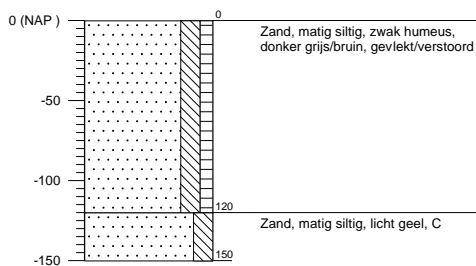
Boring: 20

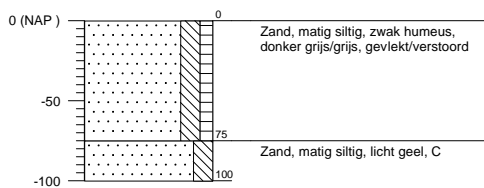
Boring: 21

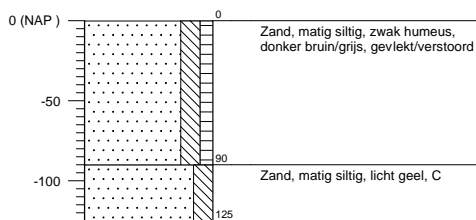
Boring: 22

Boring: 23

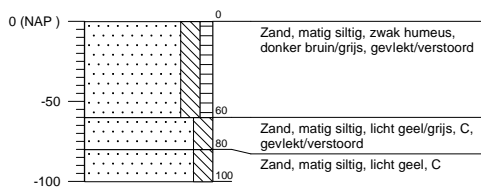
Boring: 24

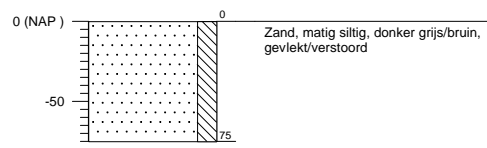
IVO Kolenbranderweg H

Boorstaten

Boring: 25

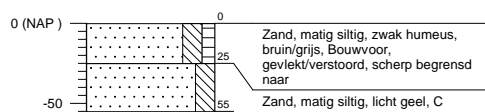
Boring: 26

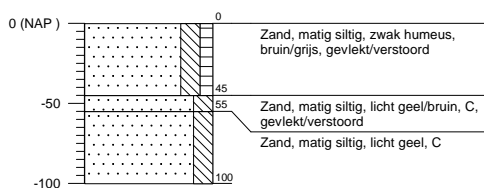
IVO Kolenbranderweg H

Boorstaten

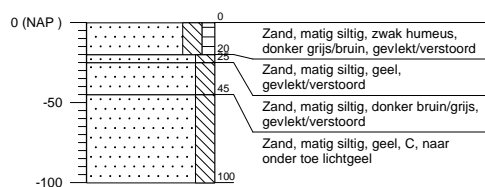
Boring: 1

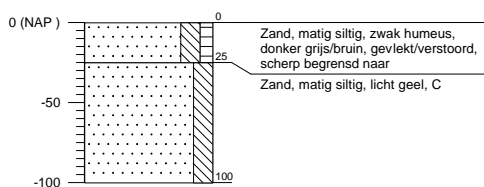
Boring: 2

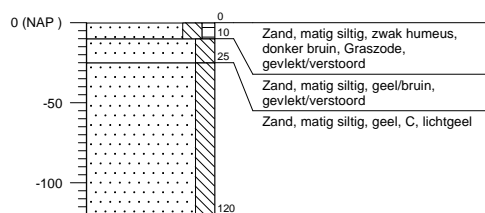
Boring: 3

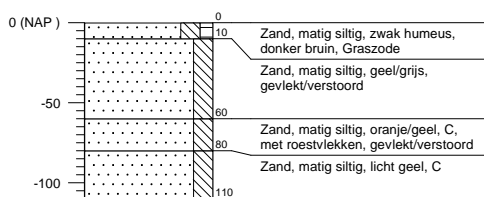
Boring: 4

Boring: 5

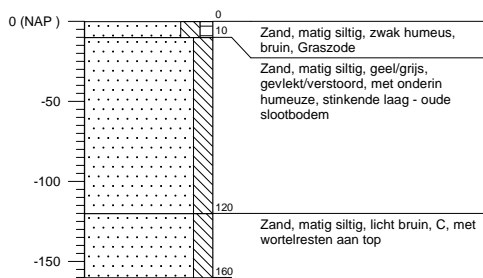
Boring: 6

IVO Kolenbranderweg H

Boorstaten

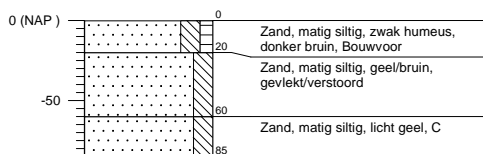
Boring: 7

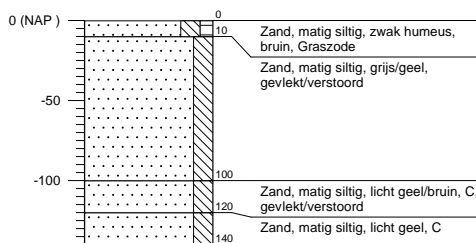
Boring: 8

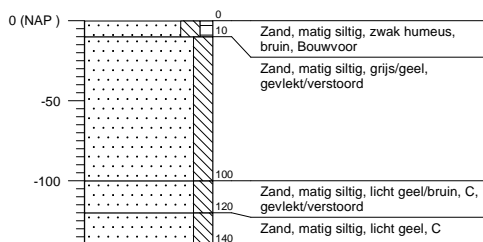
Boring: 9

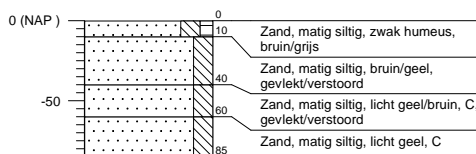
Boring: 10

Boring: 11

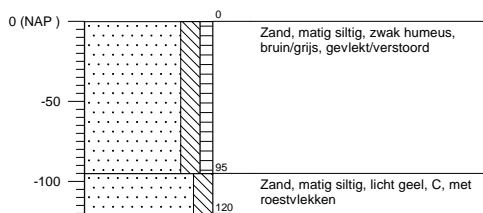
Boring: 12

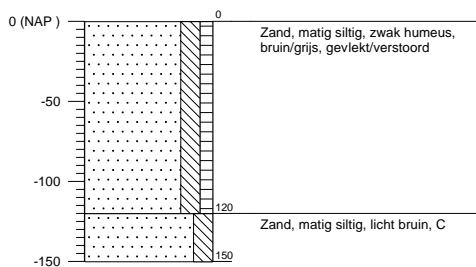
IVO Kolenbranderweg H

Boorstaten

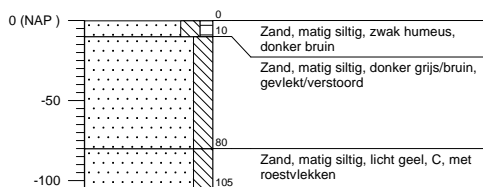
Boring: 13

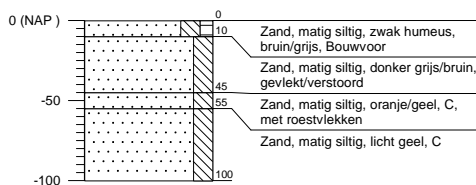
Boring: 14

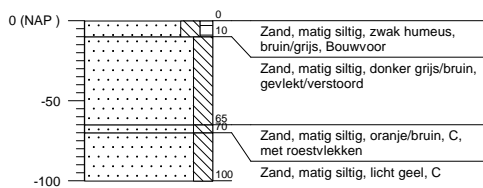
Boring: 15

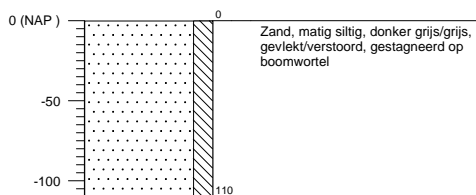
Boring: 16

Boring: 17

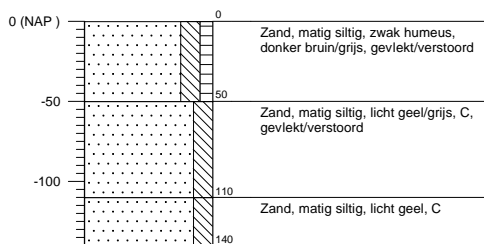
Boring: 18

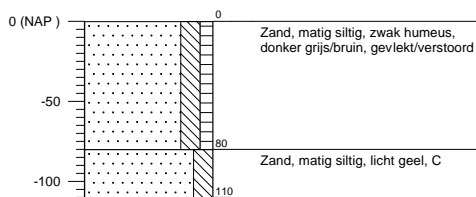
IVO Kolenbranderweg H

Boorstaten

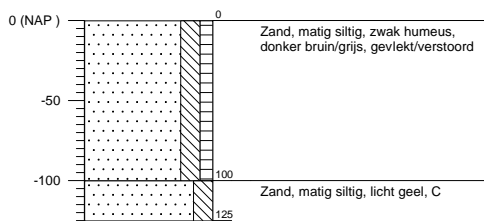
Boring: 19

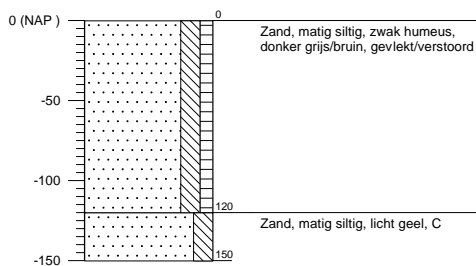
Boring: 20

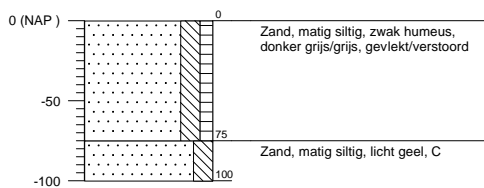
Boring: 21

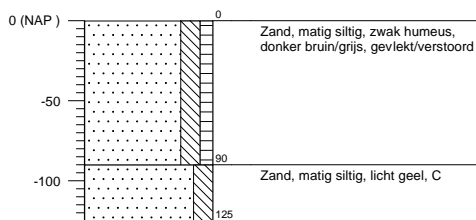
Boring: 22

Boring: 23

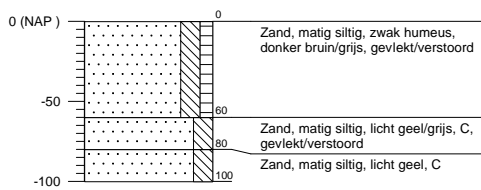
Boring: 24

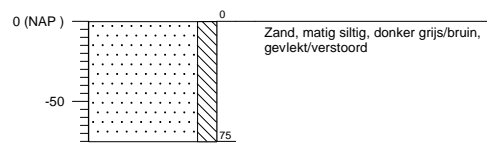
IVO Kolenbranderweg H

Boorstaten

Boring: 25

Boring: 26

COLOFON

INVENTARISEREND VELDONDERZOEK ARCHEOLOGIE KOLENBRANDERWEG HAAKSBERGEN

OPDRACHTGEVER:

GEMEENTE HAAKSBERGEN

STATUS:

Vrijgegeven

AUTEUR:

Drs. E.W. Brouwer

Archeoloog

GECONTROLEERD DOOR:

Drs. E.N. Akkerman

Senior Prospector

VRIJGEGEVEN DOOR:

Drs. E.N. Akkerman

Senior Prospector

11 mei 2010

075089825:0.2

ISBN: 978-90-8958-078-8

ARCADIS NEDERLAND BV

Het Rietveld 59a

Postbus 673

7300 AR Apeldoorn

Tel 055 5815 999

Fax 055 5815 599

www.arcadis.nl

Handelsregister

9036504

©ARCADIS. Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitzonderingen door de wet gesteld, mag zonder schriftelijke toestemming van de rechthebbenden niets uit dit document worden veelevoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, digitale reproductie of anderszins.